

ОСЬ ТАК МИ ТЕПЕР
І ЖИВЕМО

ОПОВІДАННЯ

*З англійської переклала
Надія ПУСТОВОЙТОВА*

Спочатку він просто худнув, ну, лише трохи нездужав, сказав Макс Еллен, і, якщо вірити Грегу, не звертався до свого лікаря, бо йому вдалося працювати більш-менш стабільними темпами, але він таки кинув палити, зауважила Таня, і це означає, що він злякався і що йому хотілося, не зовсім це усвідомлюючи, бути здоровим, або здоровішим, а може, просто хотілося набрати кілька фунтів, припустив Орсон, бо розповідав їй, продовжувала Таня, як чекав, що буде дертися на стіну (хіба не так, усі кажуть, буває?), та на свій подив виявив, що йому зовсім не бракує цигарок, і тишився тим, що вперше за багато років його не турбує біль у легенях. Та чи був він у хорошого лікаря, поцікавився Стівен, адже було б просто дурістю не піти перевіритися, коли напрута спала і він повернувся з конференції, що відбулася у Гельсінкі, навіть якщо почувався тоді ліпше. Він і сказав Френкові, що піде, хоч як йому страшно, це він зізнався Янові, та кожному було б страшно; але, як не дивно, донедавна це його не хвилювало, звирявся він Квентіну, і тільки останні півроку відчував у роті металічний присмак паніки, бо серйозно хворіє хтось інший, а не ти — це звичайна омана, зауважив він Паоло, коли тобі тридцять вісім і ти ніколи серйозно не хворів; Ян запевнив, що він ніколи не був іпохондриком. Звичайно, важко бути спокійним, коли усі хвилюються, але панікувати не варто, адже, підкреслив Макс, звертаючись до Квентіна, тут нічого не вдієш, можна тільки чекати і сподіватися, чекати і стергтися, пам'ятати про обережність і сподіватися. Навіть якщо діагноз підтвердиться, не треба втрачати надію, тепер з'явилися нові методи лікування, що уповільнюють розвиток хвороби, і дослідження тривають... Чи не кожен із нас зв'язувався з іншими по декілька разів на тиждень, перемовлявся з ними. Я ніколи не проводив стільки часу біля телефону, казав Стівен до Кет, та навіть коли я геть виснажений після того, як відповім на два чи три дзвінки, вислухаю останні новини, замість того щоб вимкнути телефон і дозволити собі перепочити, я набираю номер ще когось із друзів чи знайомих, щоб передати новини далі. Я не впевнена, що могу дозволити собі так багато про це думати, сказала Еллен, до того ж, я кажу про себе, є щось хворобливе в тому, що я починаю до цього зводити і що воно мене затягує, мабуть, щось подібне відчували лондонці під час повітряних нальотів. Наскільки мені відомо, я не належу до групи ризику, але хто його знає, сказала Ейлін. Це так, ніби ти сидиш на бочці з порохом, підтвердив Френк. Однак, погодьтеся, він просто повинен звернутися до лікаря, наполягав

Стівен. Послухай, сказав Орсон, не можна примусити людину піклуватися про себе, і чому ти завжди думаєш про найгірше, це може бути просто перевтома, люди ще й досі хворіють на звичайні хвороби, до того ж страшні, то чому ти вирішив, що це має бути саме те. Але все, що я хочу, провадив Стівен, це впевнитися, чи він усвідомив свої шанси, адже більшість людей не усвідомлюють, саме тому вони не звертаються до лікаря і не перевіряються, бо вважають, що тут нічого не поробиш. А чи можна тут справді щось зробити, запитував він у Тані (якщо вірити Грегу), я хочу сказати, маю на увазі, чи зміниться щось, коли я й піду до лікаря; якщо я справді хворий, нібито казав він, то я і сам незабаром про це дізнаюся.

Коли він перебував у лікарні, його настрої ніби навіть поліпшилися, сповістила Донні. Він виглядав бадьорішим, ніж був ці останні кілька місяців, сказав Урсула, і погані новини сприйняв мало не з полегшенням, зауважила Іра, навпаки, як воїстину раптовий удар, заперечив Квентін, та й хіба казатиме він те ж саме усім своїм друзям, адже його стосунки з Ірою зовсім не те, що стосунки з Квентіном (запевняв Квентін, який дуже пишався їхньою дружбою), і, можливо, він знав, що Квентін не розклеїться, коли побачить, як він плаче, але Іра протестувала, мовляв, це не причина, щоб казати одному одне, а іншому — інше, мабуть, йому було спокійніше, він мобілізував усі сили у боротьбі за життя, коли бачився з Ірою, та впад у розпач, коли заявився Квентін із квітами, тим паче, що квіти його дратують, як сам Квентін, казала Кет, адже його палата уся завалена квітами, туди вже не втиснеш жодної квітки, ну, це ти вже занадто, посміхнулася йому Кет, та усі люблять квіти. Авжеж, а що тоді не занадто зараз, коли таке сталося, відрізав Квентін. Чи тобі не здається, що саме я тільки думала трішки під'юдити тебе, тобто, я не хотіла тебе дражнити. Та я знаю, промовив Квентін, зі сльозами на очах, а Кет пригорнула його і сказала, ну що ж, мабуть, я не братиму квітів, коли піду до нього ввечері, а що йому потрібно, і Квентін згадав, що, як запевняє Макс, він найбільше любить шоколад. А може ще щось, спитала Кет, ну, на зразок шоколаду, але не шоколад. Локрицю, буркнув Квентін, шморгаючи носом, а потім, додав уже з усмішкою. Ось бачиш, хіба це твоя запобігливість не «занадто»? Точно, визнала Кет, то якщо я хочу притягти йому величезну купу всякої всячини, що ще я маю взяти, окрім шоколаду і локриці? Мармелад, — сказав Квентін.

Він не хоче лишатися на самоті, говорив Паоло, лише за перший тиждень у нього побувало стільки відвідувачів, аж медсестра, родом з Ямайки, натякнула, що зайві квіти потішили б інших пацієнтів на цьому поверсі, до того ж ніхто не боявся його відвідувати, зараз часи змінилися, усе змінилось, підкреслила Кет спеціально для Ейлін, навіть у лікарнях їх більше не розміщують окремо від інших, спостерегла Хільда, на дверях його палати навіть не прикріпила знак, що попереджав би відвідувачів про небезпеку інфекції, як зробили б це кілька років тому; у нього навіть палата на двох, і, як казав він Орсону, той старий у дальньому кутку за ширмою (дід точно довго не протягне, докинув Стівен) навіть не хворий на це; тому, вела своєї Кет, ти б справді пішла провідати його, він буде дуже радий тебе бачити, йому подобається приймати відвідувачів, а ти ж не тому до нього не заходиш, що боїшся, правда. Ну звісно, що ні, відповіла Ейлін, але ж я не знаю, що йому сказати, мабуть, мені буде незручно, і він це обов'язково помітить, тоді йому стане ще гірше, тож нічого доброго з цього не вийде, хіба не так. А нічого він не помітить, мовила Кет і поплескала Ейлін по руці, все зовсім по-іншому, не так, як ти уявляєш, він не оцінює людей, не цікавиться їхніми мотивами, він просто радий бачити всіх своїх друзів. Та я ніколи не була йому справжньою подругою, сказала Ейлін, от ти — подруга, ти завжди йому подобалась, пам'ятаєш, ти розповідала мені, як він розмовляє з тобою про Нору, я знаю, що і я йому подобаюсь, він навіть мною захоплений, але по-справжньому поважає тебе. Однак, якщо послухати Веслі, причина, з якої Ейлін так рідко до нього навідувалась, поляга-

ла в тому, що вона ніколи не могла побути з ним на самоті, зазвичай у нього вже хтось сидів, а коли цей хтось ішов, приходили інші, а вона ж була закохана у нього не один рік, і я розумію, казала Донні, як Ейлін гірко усвідомлювати, що, коли в нього і була у його житті жінка-подрута, не лише для розваги у ліжку, а жінка, яку він справді кохав, та, Боже мій, вирвалося у Віктора — хто з тих, що знали його у ті роки, не пам'ятає, як шалено він був закоханий у Нору, парочка була з них така, що подивився і серце болить — двійко похмурих янголів, — так це була вже ніяк не вона.

А коли його друзі — ті, що приходили до нього щодня, якимось перестріли у коридорі його лікарку, то Стівен ставив найкваліфікованіші запитання, адже він черпав свої знання не лише з усіляких історійок на цю тему, що з'являлися у «Таймс» кілька разів на тиждень (яку Грег, за його власним визнанням, покинув читати, бо був не в змозі її більше зносити), а публікації у медичних журналах, що видавалися у нас, у Англії та у Франції, до того ж він був близько знайомий з одним із провідних паризьких спеціалістів, який проводив якісь широко розрекламовані дослідження у цій галузі, проте лікарка обмежилася лише кількома словами — сказала, що пневмонія не загрожує його життю, лихоманка спадає, звісно, він ще слабкий, але організм добре реагує на антибіотики, що йому доведеться залишитись у стаціонарі до завершення повного циклу лікування, а це як мінімум двадцять один день під крапельницею, а потім можна буде перевести його на інший препарат — вона оптимістично оцінювала можливість призначити для нього окремий курс лікування; коли Віктор сказав, що раз у нього виникає стільки проблем з харчування (кожному, хто переконував його скуштувати щось із лікарняного меню, він відповідав, що їжа йому не смакує, бо залишає у роті дивний металічний присмак), то, може, недобре те, що друзі приносять йому стільки шоколаду, але лікарка на це лише посміхнулася і сказала, що в таких випадках душевний стан пацієнта також важливий і якщо від шоколаду йому ставало краще, то це ніяк не зашкодить, така відповідь схвилювала Стівена, як він згодом зізнався Донні, бо ж хочеться покладатись на прогнози обмеження і табу сучасної медицини, що послуговується високими технологіями, а ця заспокоїливо лаконічна сивоволоса жінка, спеціаліст з цього захворювання, яку часто цитують у газетах, розмовляє, наче той сільський лікар, який запевняє родичів хворого, що чай з медом або курячий бульйон не менш корисні для пацієнта, ніж пеніцилін; це може означати, міркував Макс, що вони ще тільки випробовують різні засоби лікування і що не знають напевне, що їм робити з ним, а скоріше за все, перебив його Ксав'є, вони взагалі не знають, що в дідька робити, а правда, істинна правда, вже геть згустила фарби Хільда, полягає в тому, що лікарі вже втратили всяку надію.

Але ж ні, сказав Льюїс, я цього не витримаю, заждіть хвилинку, я не можу в це повірити, а ви впевнені, я маю на увазі, чи вони впевнені, чи зробили усі потрібні аналізи, саме тому вже дійшло до того, що коли задзвонить телефон, я боюся взяти трубку, а раптом мені повідомлять, що хто-небудь іще захворів; та не може бути, щоб Льюїс тільки вчора довідався, роздратовано буркнув Роберт, щось мені не віриться, всі тільки про це і говорять, невже ж ніхто не подзвонив Льюїсу; напевно, Льюїс все ж таки знав, але чомусь прикидається, ніби досі не чув про це, справді згадав Ян, хіба не Льюїс кілька місяців тому казав Грегу, та й не тільки Грегу, про те, що він не дуже добре виглядає, схуд, що турбує Льюїса, і що треба, щоб він сховався до лікаря, тож не така вже це для нього дивина. Зараз усі про всіх турбуються, сказала Бетсі, здається, це вже перетворилося на стиль життя. Та й зрештою колись вони були дуже близькі, здається, у Льюїса і досі є ключі від його квартири, ну, знаєте, як зазвичай дозволяєш комусь тримати свої ключі, після того як товариство розпалося, почасти тому, що

сподіваєшся, як той хтось, може, колись заскочить, напідпитку або у хвилину душевного підйому, якось пізно увечері, але переважно через те, що обачніше мати декілька наборів ключів у місті, якщо ти живеш сам на верхньому поверсі колишнього офісного будинку, в якому, хоч виглядає він претензійно, ніколи не буде портьє або навіть звичайного консьєржа, когось, що до нього можна звернутися по ключі пізно вночі, якщо ви загубили власні або у вас випадково замкнулися двері. А хто ще має ключі, поцікавилась Таня, бо мені як раз спало на думку, що завтра хтось, перед тим як іти до лікарні, міг би забігти до нього і принести якісь дорогі його серцю речі, адже нещодавно, сказала Іра, він скаржився, якою похмурою виглядає його лікарняна палата, аж йому здається, ніби він замкнений у номері мотелю, і тоді усі стали розповідати анекдоти про мотельні номери, а після хто які знав розповіді Урсули про «Лакшері баджет інн» у Скенектеді, усі просто зайшлися нестримним реготом, а він лише мовчки дивився на них очима, що гарячково блищали від лихоманки, і весь час, як пригадав Віктор, поглинав той клятий шоколад. Однак Ян, який за допомогою Льюїсових ключів проник у його шикарне парубоцьке гніздечко у пошуках якоїсь мистецької розради, що могла б прикрасити лікарняну палату, виявив, що зі стіни над його ліжком зникла візантійська ікона, і всі сушили голови, де ж вона поділася, доки Орсон згадав, як він розповідав без краплі жалю (навпаки, це його страшенно засмутило, не погоджувався Греґ), що клопєць, якого він нещодавно спекався, вкрав її, а на додачу прихопив чотири вручну розмальовані лаковані скриньки, наче ці речі так само легко збути на вулиці, як телевізор або магнітофон. Так, він завжди був дуже щедрим, стиха промовила Кет, хоч і любив гарні речі, але ніколи посправжньому не прив'язувався до них надміру, додав Орсон, що це навіть дивно для колекціонера, прокоментував Френк, а Кет раптом здригнулася, в очах її зблиснули сльози, і коли Орсон стурбовано спитав, чи не бовкнув він, Орсон, якої дурниці, вона пояснила, що усі вони почали говорити про нього в минулому часі, підсумовуючи, яким він був і чому усі ним захоплювались, ніби він уже помер і став частиною минулого.

Мабуть, він утомлюється від стількох відвідувачів, припустив Роберт, як же, не стрималася Еллен, сам Роберт досі приходив лише двічі, і тепер шукає причину не навідуватись частіше, та все одно, немає жодних сумнівів, сказала Урсула, він явно підупав духом, хоча ніяких новин, які могли б його засмутити, від лікарів не було, здається, зараз він справді прагне залишитись на самоті принаймні кілька годин на день; а Донні він зізнався, що уперше в житті почав вести щоденник, бо хоче фіксувати хід своїх думок, реакцій власної свідомості на цей приголомшливий поворот подій, зробити щось самому, незалежно від того що роблять лікарі, які приходять щоранку і обговорюють біля ліжка його фізичний стан, хоча, мабуть, те, що він туди записує, не таке вже й важливе, й усе разом, непевно заявив він Квентіну, щось трохи більше за звичайні банальності про переляк і подив від того, що відбувається саме з ним, плюс типові покайні думи про давні помилки, свою непростиму легковажність і, нарешті, — рішучі наміри жити краще, насиченіше, більше часу приділяти роботі і друзям, не перейматися надміру тим, що про тебе думають інші, наміри, щедро приправлені настановами для самого себе, мовляв, воля до життя у цій ситуації важить понад усе, і якщо він справді хоче жити, вірить, що житиме, і ще не втратив повагу до себе, то він таки житиме, він буде винятком; але, можливо, роздумував Квентін, розмовляючи з Кет по телефону, байдуже, що він там пише, для нього головне те, що, роблячи ці записи, він складає розповідь, яку колись можна буде перечитати, така собі витончена претензія на майбутнє, в якому цей щоденник стане просто предметом, реліквією, в якому він, може, навіть не перечитає його, адже захоче залишити це суворе випробування позаду, і щоденник лежатиме собі в шухляді його величезного мажорелівського письмового столу; та він уже міг, він це сам якось сказав

Квентіну одного сонячного вечора, звівшись у лікарняному ліжку, з розпачливою посмішкою на вустах, заплямованих у одному кутику шоколадом, уже міг уявити себе вдома у пентхаузі: жовтневе проміння вливається крізь чисті вікна, а не крізь це матове скло, і шоденник, його задушевний шоденник лежить безпечно схований у шухляді.

Не варто надавати такого значення побічним ефектам його лікування, казав Стівен (у розмові з Максом), я не розумію, чому ти так хвилюєшся, будь-яка інтенсивна терапія спричиняє серйозні побічні ефекти, це неминуче, ти маєш на увазі, що інакше лікування не буде ефективним, втрутилась Хільда, та хай там як, уперто продовжував Стівен, те, що побічні ефекти існують, взагалі зовсім не означає, що обов'язково виникнуть у нього, тим паче усі. Це тільки перелік усіх неприємностей, які можуть із ним статися, адже лікар повинні підстрахуватися, тому вони мусять передбачити і найгірший сценарій, але саме це й відбувається з ним, і з багатьма іншими, перебила Таня, найгірший сценарій, катастрофа, яку годі було уявити, це надто жорстоко, та й хіба існує щось без побічних ефектів, пустила шпильку Іра, навіть те, що усі ми зараз поряд із ним, не що інше, як побічний ефект, але ж ми хоч нешкідливі побічні ефекти, сказав Френк, йому подобається, коли навколо багато друзів, до того ж ми допомагаємо одне одному; виявляється, його хвороба зв'язала нас усіх однією ниткою, задумливо промовив Ксав'є, і, незважаючи на заздрощі і образи, через які ми колись дратувалися і сердилися один на одного, коли таке трапляється (небо падає! небо падає!), починаєш розуміти, що є насправді важливим. Невже тобі здається, спитав Квентін у Макса, що те, як ми наблизились до нього і щодня викроюємо час, щоб заскочити до лікарні, якоюсь мірою просто спосіб раз і назавжди довести собі, що ми у нормі, тобто не хворі і не збираємося хворіти, наче те, що трапилося з ним, з нами трапитися не може, тоді як насправді дуже ймовірно, що незабаром хтось із нас закінчить так само, як він, напевно, він також відчував щось подібне, коли навесні приєднався до когорти відвідувачів Зака (ти ж не знав Зака?), а, якщо вірити Кларіс, вдвій Зака, він приходив досить рідко, казав, що не терпить лікарень, не вбацає у своїх візитах жодної користі для Зака, боїться, що Зак з виразу його обличчя може зрозуміти, як йому незручно. А, то він був такий самий, сказала Ейлін. Був боягуз. Як і я.

Після того як його дозволили забрати з лікарні додому і Квентін зголосився до нього переїхати, щоб куховарити, відповідати на телефонні дзвінки, тримати його матір, що живе у Міссісіпі, у курсі справ, і насамперед утримувати від переїзду до Нью-Йорка, бо не можна було дозволити їй пригломшити його своїм горем та порушити їхній усталений побут своєю надокучливою допомогою, він мав змогу працювати годину-дві над своєю монографією, крім тих днів, коли наполягав на прогулянці, бо похід у кафе або в кіно його стомлював. Його настрої видавався оптимістичним, вважала Кет, у нього був добрий апетит, і навіть сказав, повідомив Орсон, що згоден зі Стівеном, який радив йому, що головне — це триматись у формі, адже він — борець, інакше він би не став тим, ким він є, та чи готовий він до справжньої великої боротьби, риторично запитав Стівен (так це переказував Макс Донні), ще б пак, сказав він, а Стівен додав, що все могло скластися набагато гірше, ти міг підхопити цю недугу ще два роки тому, а тепер сила-силенна науковців тільки над цим і працюють, і американська, і французька команди, кожна сподівається на ту Нобелівську премію, дай тільки пару років, і ще йому треба лише рік-два не хворіти, а тоді з'являться ефективні засоби лікування, справжнього лікування. Так, відповів він Стівену, я добре розрахував час. А Бетсі, яка ось уже десять років з перемінним успіхом намагається осилити вегетаріанську діету довгожителів, привела японського спеціаліста і хотіла, щоб той його оглянув, та, дякувати Богу, повідомила Донні, у нього вистачило глузду відмовитись, але він все ж таки дав згоду зустрітись з Вікторовим спеціалістом з візуальної те-

рапії, та що нового той міг виявити, сказала Хільда, коли його метод діагностики полягає в тому, щоб побачити хворобу як окреслену цілісність, що має контури (тут вона є, а там уже немає), як щось обмежене, щось підвладне тобі, в тому розумінні, що ти можеш відторгнути хворобу, а ця недуга захоплює весь організм; чи от-от захопить, сказав Макс. Але головне, зазначив Грег, що він не обрав дієту довгожителів, яка, може, і не завдасть огрядній Бетсі, але його тільки виснажить, зважаючи на те, який худий він завжди був, бо ж скільки сигарет та іншої хімії, що пригнічує апетит, споживав роками; до того ж зараз навряд чи слухний час, як наголосив Стівен, щоб виводити з організму шлаки чи усувати з раціону біодинаміки та іншу бридоту, якою ми усі більш-менш безтурботно продовжуємо насолоджуватись, безтурботно, бо ми настільки здорові, принаймні наскільки це можливо; поки що здорові, сказала Іра. Як би я хотіла побачити, що він їсть картоплю з м'ясом, мрійно промовила Урсула. А ще спагеті під соусом з морських моллюсків, додав Грег. І пишний, багатий на холестерин омлет із копченою моцарелою, запропонувала Івонна, яка шойно прилетіла на вихідні з Лондона, щоб його відвідати. Шоколадний торт, докинув Френк. Тільки не шоколадний торт, сказала Урсула, він і так забагато споживає шоколаду.

А коли, звичайно, не відразу, але не більш, ніж за три тижні потому, його занесли у список претендентів на нові ліки, — внаслідок неодноразових закулісних переговорів з лікарями, Донні спостерегла, що він став менше говорити про свою недугу, Кет вважав це доброю ознакою того, що він уже не почувається жертвою, не хвороба живе в ньому, а він живе з хворобою (влучне кліше, хіба ні?), так, це конструктивний підхід, сказав Ян, щось на кшталт співіснування, з якого випливає, що це тимчасово, це можна подолати, але яким чином подолати, спитала Хільда, і коли ти, Яне, кажеш слово «підхід», мені чується «обхід». Та все одно втішає те, наполягав Стівен, що від самого початку, принаймні відтоді, як його нарешті переконали звернутися до лікаря, він безперестанку повторював назву хвороби, намагається вимовити її часто і невимушено, наче це просто ще одне слово, як хлопчик, або галерея, сигарета, гроші, або діло, як у вислові «невелике діло», вставив Паоло, тому що, вів далі Стівен, вимовити назву, це передвістя одужання, це ознака того, що людина погоджується бути такою, якою вона є: смертною, вразливою, невільною істотою, і визнає, що зрештою вона не є винятком із правил, це ознака волі, справжньої волі боротися за своє життя. І нам також слід вимовляти цю назву, і частіше, додала Таня, нам не можна відставати від нього в чесності чи справляти таке враження, ми всі вже спробували бути чесними, цей етап подолано, і він може йти далі. Я бачу, всі знають, як йому допомогти, озвався Веслі. Певною мірою йому пощастило, сказала Івонна, яка залагодила свої справи з нью-йоркськими крамницями і відлітала увечері назад до Лондона, ага, ще й як пощастило, сказав Веслі, ніхто його не цурається, продовжувала Івонна, ніхто не боїться обіймати його або грайливо цілувати в губи, а у нас у Лондоні, зрозуміло, ще й близько до цього не дійшли, мої знайомі, навіть люди, яким напевне ніщо не загрожує, страшенно налякані, і я вражена тим, як спокійно і розважливо ви всі тримаєтесь; ти справді вважаєш, що ми спокійні? — поцікавився Квентін. Але мушу визнати, нібито казав він, що я страх як наляканий, мені вже стало так важко читати (а ви знаєте, як він полюбляє читати, сказав Грег; так, телевізор йому не замінить книжки, докинув Паоло) і думати, але я все ж тримаю себе в руках. А от я вже на межі нервового зриву, сказав Льюїс Івонні. Але ви хоч маєте нагоду зробити щось для нього, це чудово, як би мені хотілось залишитись тут на довше, відповіла Івонна, і я весь час думаю, як це прекрасно, ця утопія дружби, яку ви створили навколо нього (ця жалюгідна утопія, сказала Кет), і саме тому хвороба, підсумувала Івонна, з кожним днем втрачає силу. А чи не здається вам, що ми самі почувасмося затишніше тут, з ним і з його-

го хворобою, мовила Таня, адже в нашій уяві ця хвороба видається багато гіршою, ніж вона є в дійсності у нього, якого ми усі, кожен по-своєму, любимо. Особисто для мене те, що він занедужав, позбавило хворобу ореолу загадковості, сказав Ян, я більше не боюся, не вбачаю у всьому загрозу, як раніше, коли він ще не був хворий, коли все зводилося лише до звісток про малознайомих людей, яких я вже ніколи не бачив після того, як вони захворіли. Але ти знаєш, що тобі ця хвороба не загрожує, сказав Квентін, на що відізвалася Еллен, мовляв, не в тому річ і, можливо, це лише видимість безпеки, бо мій гінеколог каже, що це загрожує всім, усім, хто живе статевим життям, тому що секс — це ланцюг, який пов'язує кожного з нас з багатьма іншими, навіть не знайомими для нас людьми, і зараз цей великий ланцюг життя став водночас ланцюгом смерті. Однак для тебе це не так, наполягав Квентін, зовсім не те, як для мене або Льюїса, Френка, Паоло або Макса, я боюся делідати більше, і маю для цього підстави. Мене не турбує думка, чи належу я до групи ризику, сказала Хільда, але я знаю, що завжди боялася дізнатися, що хтось із моїх знайомих захворів, боялася того, що побачу, що відчую, так як після першого візиту до лікарні відчула величезне полегшення. І я знаю, що вже ніколи не відчую того страху, бо, здається, він нічим не відрізняється від мене. Так воно і є, сказав Стівен.

За словами Льюїса, частіше він згадував саме тих, хто частіше до нього навідувався, та це ж нормально, — зазначила Бетсі, і я гадаю, він навіть веде підрахунки. А поміж тих, хто приходив або що давав знати про себе по телефону, в такому собі вузькому колі друзів, які набрали найбільше очок, і далі тривало змагання, це нервувало Бетсі, як вона зізналася Янові, ніяк не припиниться цей вульгарний торг за місце біля ліжка тяжкохворого, хоча ми усі трохи ніяковіємо від почуття гордості за власну йому відданість (говори за себе, сказав Ян), що змушує нас щодня викроювати для нього час, ну, майже щодня, хоча дехто з нас уже зійшов з дистанції, як підмітив Ксав'є, але хіба ми самі при цьому не отримуємо принаймні стільки ж, скільки й він. А хіба отримуємо, — сказав Ян. Ми — суперники в боротьбі за якийсь знак, що йому особливо приємно бачити саме під час відвідин, кожен прагне хоч найменшого вияву його прихильності, хоче почуватися найбільш бажаним, справді найближчою і найдорожчою людиною, це неминуче, коли йдеться про людину, в якій немає ані законної половини, ані дітей, ні принаймні когось, з ким би його пов'язували тривалі, визнані усіма стосунки, немає ієрархії, яку ніхто не посміє порушити, отже, продовжувала Бетсі, ми і є та родина, яку він, сам того не усвідомлюючи, зазнавав, поза офіційними титулами і рангами (ми, ми, пробурмотів Квентін); невже так очевидно, що, незважаючи на те що дехто з нас, як Льюїс, Квентін, Таня і Паоло, з-поміж іншого, ще й колишні коханці, а всі ми більш-менш його друзі, кому з нас він віддає перевагу, міркував Віктор (тепер він каже «нас», обурився Квентін), тому що іноді мені здається, що він чекає на Ейлін, яка відвідувала його всього тричі, двічі в лікарні і один раз уже вдома, з більшим нетерпінням, ніж із вами; однак, за спостереженнями Тані, всупереч глибокому розчаруванню, яке він відчував спочатку, коли Ейлін не приходила, зараз він лютівся. Ксав'є доводив, що не те, щоб це його ображало, скоріш він зі зворушливою покірністю сприймав відсутність Ейлін як щось, чого він якоюсь мірою заслуговує. Але він радіє, коли поруч з ним багато людей, зазначив Льюїс; він каже, що почуватися млявим, коли в нього немає компанії, і засинає (додав Стівен), а згодом, як хтось приїздить, пожвавлюється, дуже важливо, щоб він не почувався самотнім. Однак, сказав Віктор, все ж є одна людина, від якої він давно нічого не чув, яку він, мабуть, хотів би побачити більше, ніж усіх нас; але вона нікуди не зникла, навіть відразу після того, як вони розійшлись, і йому дуже добре відомо, де вона зараз живе, сказа-

ла Кет, він розповів мені, що телефонував їй минулого року на Різдво і вона сказала, що рада його чути і побажала йому щасливого Різдва, а це його вбило, якщо вірити Орсону, він був розлючений і сповнений презирства, за словами Еллен (а чого ви від неї чекали, сказав Веслі), вона була спустошена, але Кет поцікавилась, чи не телефонував він Норі якось посеред безсонної ночі і якою є різниця у часі, а Квентін сказав: ні, я так не думаю, мені здається, він не хотів би, щоб вона дізналася.

А коли йому стало краще і вдалося набрати ті фунти, які він втратив відразу ж після прибуття до лікарні, незважаючи на те що в його холодильнику були тепер лише дієтичні продукти типу пророслої пшениці, грейпфрутів і збираного молока (він турбується про свій рівень холестерину, бідкався Стівен), і він сказав Квентіну, що більше не потребує його допомоги, і сам давав собі раду, він почав допитуватись у кожного, хто до нього навідувався, як він виглядає, і всі відповідали, що виглядає він чудово, набагато краще, ніж декілька тижнів тому, і це ніяк не узгоджувалося з тим, що вони йому казали декілька тижнів тому, але згодом все важче стало визначити, як він виглядав, і відповіді на це питання чесно, адже між собою вони хотіли бути чесними, як заради самої правди, так і задля того (як казала Донні), щоб підготувати себе до найгіршого, тому що *так* він виглядав уже дуже давно, принаймні так усім здавалося, наче він завжди був таким, а як же він виглядав раніше, всього лише кілька місяців тому, а ці дурні слова: блідий, виснажений і знесилений, хіба не таким він був завжди? І якось у четвер Еллен та Льюїс зустрілися біля дверей його дому, і коли вони разом піднімалися ліфтом, Еллен запитала, ну як він насправді? Але ж ти бачиш як, роздратовано сказав Льюїс, він добре почуввається, він абсолютно здоровий, і Еллен зрозуміла, що, звичайно, Льюїс не вважав його цілком здоровим, а має на увазі, що йому не погіршало, і це справді було так, однак чи не було з його боку, ну, майже брутально так казати. Мені це не здається образливим, заперечив Квентін, але я розумію, що ти маєш на увазі, пам'ятаю, якось я розмовляв з Френком, який, не мало не багато, зголосився п'ять годин на тиждень працювати волонтером у службі довіри (я знаю, сказала Еллен), і Френк усе розповідав про одного хлопця, якому рік тому поставили діагноз, на значно пізнішій стадії, а згодом він телефонував і скаржився Френку на байдужість якогось лікаря, і взагалі вилаяв його як тільки міг, а Френк відповів, що немає ніякої причини так засмучуватися, і втлумачував йому, що він, Френк, не став би на його місці поводитися так нерозумно, а я сказав, ледве стримуючи своє обурення, але ж, Френку, Френку, він має чого засмучуватися, він помирає, і Френк відповів, він відповів, якщо вірити Квентіну: та я не хочу думати про це під таким кутом зору.

І саме коли він ще був удома, відновлював сили, щотижня ходив на процедури, скаржився, що поки не здатен багато чого робити, однак, за словами Квентіна, увесь час був на ногах, і навіть кілька днів на тиждень з'являвся в офісі, надійшла сумна звістка про двох дальніх знайомих, один з яких жив у Г'юстоні, а інший — у Парижі, звістка, яку Квентін перехопив, виправдовуючи це тим, що вона могла ще дужче його засмутити, але Стівен наполягав, що брехати неприпустимо, адже для нього так важливо жити в оточенні правди; і те, що він намагався бути ширим, навіть міг пожартувати з приводу своєї хвороби, було однією з перших його перемог, але Еллен сказала, що не варто провокувати у нього відчуття армагеддону, вже стільки людей захворіло, що ця хвороба здається мало не такою самою неминучою долею, як, скажімо, природна смерть, і якщо він це усвідомить, то остаточно втратить волю боротися за життя. О, сказала Хільда, яка не була особисто знайома ні з тим, що із Г'юстона, ні з тим, хто в Парижі, але чула про того, що в Парижі, піаніста, який спеціалізувався з чеської і

польської музики двадцятого століття, у мене є його платівки, він така рідкісна людина, особистість, а коли Кет пильно на неї поглянула, вона продовжила, ніби виправдовуючись, я розумію, що кожне людське життя однаково цінне, але погляньмо на це з іншого боку, я маю на увазі, що ці талановиті люди не готові до того, щоб так раптом перетворитися на звичайних смертних, їх неможливо замінити, і взагалі, це просто величезна втрата для нашої культури. Але, це не буде тривати вічно, озвався Веслі, так не може бути, вони неодмінно знайдуть якийсь спосіб (вони, вони, пробурмотів Стівен), але хіба тобі ніколи не спало на думку, сказав Грег, що навіть якщо дехто з них не помре, так би мовити, якщо вони і врятують цим бідолашним життям (вони, вони, буркнула Кет), ті все одно залишаться носіями вірусу, а це означає, що якщо ти маєш совість, то вже ніколи не зможеш займатися коханням, тобто повноцінно кохатись так, як ти звик, ти просто не матимеш права — віддаючи себе без остачі, підказала Іра. Однак це краще, ніж померти, сказав Френк. І у своїх розмовах про майбутнє, коли він дозволяв собі сподіватися, за словами Квентіна, він ніколи не згадував можливості того, що навіть якщо він не помре, якщо йому невимовно пощастить потрапити у першу плеяду тих, хто переживе хворобу, ніколи не згадував, підтвердила Кет, що як би там не було, те життя, яке він проводив досі, закінчилося, але, як гадала Іра, він таки думав про те, що не зможе жити так, як раніше — бравадно, необачно, беззастеречно вірячи в життя і сприймаючи його як належне, і вже не зможе ставитися до життя так по-самурайськи, наче він готовий покинути його легко і зухвало; і Кет, зітхнувши, згадала їхню пригоду, яка сталася з її ініціативи десь два роки тому, поспіхом, просто на вкритій сталеві-сірим килимком лавці, на верхньому поверсі «Провидця», покуривши травички перед тим, як здійснити ще один наскок на танцювальний майданчик, вона тоді попросила нерішуче, адже здавалося наївним просити про таке короля розпустити, ну щоб він не сприймав це серйозно, хоча їй було не до впадоби грати роль старшої сестри, роль, яку підтвердила Хільда, він нав'язував багатьом жінкам, любий, ти вжив заходи, ну, ти розумієш, про що я. І він відповів, вела далі Кет, ні, не вжив, послухай, я так не можу, просто не можу, секс надто важливий для мене, і так було завжди (він почав так говорити, за словами Віктора, після того, як його покинула Нора), і якщо щось зі мною трапиться, то так тому і бути, але зараз він так не сказав би, правда, зазначив Грег; напевно, тепер він почуватиметься страшенно безглуздо, сказала Бетсі, як той, хто довгі роки палив, казав, що просто не в змозі кинути, але коли раптом рентген виявив якісь негарязди, він, запозвятий прихильник нікотину, кинув, і оком не змигнув, свою звичку. Але ж, погодься, секс — не те саме, що сигарети, сказав Френк, і що це нам тепер дасть — пригадувати, який він був необачний, сердито докинув Льюїс, тоді як увесь жах полягає в тому, що досить, якщо тобі не пощастить, один-однісінький раз, і чи не почувався б він ще гірше, якби зав'язав з цим три роки тому, та все одно захворів, адже саме цим вона, хвороба, і лякає найбільше — не знаєш, коли саме ти її підхопив, це могло статися і десять років тому, бо, безперечно, ця хвороба існувала ще задовго до того, як її виявили і дали їй назву. Хтозна-скільки вона проіснувала (я багато про це думаю, сказав Макс), і хто знає (я знаю, що ти зараз скажеш, перебив Стівен), скільки людей ще може захворіти.

Я чудово почувуюся, відповідав він, коли його питали про це, майже завжди це було найперше запитання, яке йому ставили. Або: мені ліпше, а ти як? Але він також казав і інше. Я граю в довгої лози сам із собою, говорив він, за словами Віктора. Або: має бути спосіб знайти в цій ситуації щось позитивне, нібито переконував він Кет. Як по-американськи, відзначив Паоло. Так, сказала Бетсі, як у старому американському афоризмі: якщо тобі дали лимон, зроби з нього лимонад. Однак я впевнений, що не зможу змиритися з одним, згадав Ян його слова, з тим, що стану калікою,

але Стівен поспішив запевнити, що хвороба не завжди приймає такі форми, її симптоми видозмінюються, а в розмові з Еллен докинув таке слівце, як гематоенцефалічний бар'єр у мозку; я ніколи не думав, що там узагалі є якийсь бар'єр, сказав Ян. Але він не повинен знати про Макса, зазначила Еллен, адже це дуже його засмутить, будь ласка, не кажіть йому; ні, він повинен знати, неблаганно заявив Квентін, до того ж він розсердиться, якщо йому не сказати. Але буде ще слухний час, принаймні коли Макса знімуть з дихального апарата, заперечила Еллен; та хіба можна в це повірити, сказав Френк, Макс був у нормі, взагалі не почувався хворим, коли одного разу прокинувся, задихаючись, з температурою за сорок, але так воно зазвичай і розпочинається, без жодних попереджень, сказав Стівен, ця хвороба має безліч різних проявів. Але згодом, десь за тиждень, він запитав у Квентіна, де подівся Макс, і не поцікавився, як Квентін провів час на Багамах, а потім кількість його постійних відвідувачів почала зменшуватися, почасти тому, що колишні чвари, які були забуті на час його першої госпіталізації, спалахнули знову після його повернення додому, і ворожнеча, що жевріла між Льюїсом і Френком, зайнялася з новою силою, незважаючи на те що Кет доклала всіх зусиль, аби їх помирити, а також тому, що він сам подбав про те, щоб послабити ті узи любові, які еднали навколо нього всіх його друзів, удаючи, ніби він сприймає все це як належне, наче це була звичайна річ, що так багато людей викроюють для нього стільки часу і своєї уваги, відвідують його майже щодня, без упину говорять про нього по телефону; але, за словами Паоло, не те щоб він не був їм вдячний, тільки він почав до цього звикати, до всіх цих візитів. З часом це стало чимось звичайним, трохи схожим на тривалу вечірку, спочатку в лікарні, а потім у нього вдома, і він знову ледве тримається на ногах, і, очевидно, сказав Роберт, що я наступний у списку; але Кет заперечила, мовляв, це безглуздо, немає ніякого списку; певно, що є, втрутився Віктор, тільки це не Роберт, а Квентін його очолює. Він хоче нас бачити, ми йому допомагаємо, і повинні робити це в той спосіб, як йому подобається, вчора він упав, коли йшов до ванної, не треба казати йому про Макса (але він уже дізнався, запевняла Донні), адже йому і без того, що дали, то гірше.

Коли я був удома, нібито сказав він, я боявся спати, бо щоночі, коли я засинав, мені здавалося, ніби я падаю у чорне провалля, заснути означало підкоритися смерті, я завжди спав з увімкненим світлом; але тут, у лікарні, мені не так лячно. Квентіну він зізнався якось уранці, страх пронизує мене, вивертає мої нутрощі, а Ірі сказав, він давить на мене, стискає мене. Але це дозволяє побачити все таким, яким воно є. Страх забарвлює все у свій колір і надає всьому свою висоту. Я відчуваюсь так, навіть не знаю, як це висловити, так піднесено, сказав він Квентіну.

Біда теж неймовірно підносить. Іноді мені так хороше, я відчуваю в собі таку силу, що міг би вистрибнути із власної шкіри. Втрачаю глузд чи що? А може, все це від тієї уваги і піклування, що їх дарує мені кожен із вас, як у дитячому сні, де всі тебе люблять? А може, це від ліків? Я знаю, це прозвучить дивно, але іноді мені здається, що це неймовірна пригода, ніяково зізнався він; але був гіркий присмак у роті, шуміло в голові і боліла потилиця, кровили червоні ясна, дихання його було уривчасте і болісне, а шкіра набула відтінку слонової кістки, кольору білого шоколаду. Заплакали, дізнавшись по телефону, що він знову в лікарні, Кет і Стівен (їм подзвонив Квентін), а також Еллен, Віктор, Ейлін і Льюїс, яким подзвонила Кет трохи згодом, а ще Ксав'є і Урсула (яким подзвонив Стівен), не плакала Хільда, вона саме перед цим довідалась про те, що її сімдесятип'ятирічна тітка помирає від цієї хвороби, яку вона підхопила п'ять років тому під час переливання крові після успішної операції на серці, не заплакали Френк, Донні і Бетсі, однак це не означає, за словами Тані, що вони

не були зворушені і це їх ніяк не зачепило, а Квентін думав, що вони, мабуть, не скоро прийдуть до лікарні, але надішлють подарунки; його палата, а цього разу він був у окремій палаті — потроху наповнювалась квітами, кімнатними рослинами, книжками і платівками. Могутня хвиля роздратування, ледве стримуваного в останні тижні його перебування вдома, почала спадати в буденності лікарняних відвідин, хоча багатьох обурило те, що Квентін розпоряджався книгою відвідувачів (але це ж була його ідея, заступився Льюїс); зараз, щоб забезпечити постійний прихід відвідувачів, бажано не більше двох водночас (це правило, загальне для всіх лікарень, було не таким суворим тут, принаймні на його поверсі; чи то з міркувань милосердя, чи то внаслідок його неефективності, невідомо), спершу треба було зателефонувати Квентіну, який і призначав час, це був кінець зручним для всіх незапланованим візитам. І його матір вже неможливо було втримати, вона прилетіла і оселилася в готелі поруч із лікарнею; та, здається, її щоденні візити пригнічують його менше, ніж ми очікували, сказав Квентін; це нас вони пригнічують, додала Еллен, як, думаєш, вона надовго залишиться?.. Нам стало легше поступатись одне одному, відвідуючи його тут, у лікарні, помітила Донні, ніж коли він був удома, кожного дратувало те, що інші заважають залишитися з ним на самоті; тепер, коли ми приходимо сюди по двоє, не виникає жодних сумнівів з приводу того, в чому полягає наша роль, якими ми маємо бути: дружними, веселими, невибагливими, відволікати його, мати гарний настрій, дуже важливо бути в гарному настрої, адже усякий жах по-своєму веселий, як казав поет, зазначила Кет. (Його очі, ці сяючі очі, промовив Льюїс.) Очі його здаються тьмяними і порожніми, сказав Веслі Ксав'є, але Бетсі заперечила, що, мовляв, у його обличчі, не тільки в очах, якась незвичайна натхненність, теплота; але хай там як, промовила Кет, раніше я ніколи не звертала такої уваги на його очі; а Стівен сказав, я боюся того, що мої очі мене викажуть, те, як я дивлюсь на нього, надто напружено або з удаваною легковажністю, додав Віктор. І виглядав він не так, як удома; як би рано вони не прийшли, він був уже гладко поголений, а його кучеряве волосся завжди було зачесане; проте він скаржився, що відтоді, як був тут востаннє, помінялися медсестри і йому не подобаються ці зміни, він хотів, щоб усе залишалось по-старому. Палату тепер прикрашали деякі з його особистих речей, а Таня принесла малюнки і лист від свого дев'ятирічного сина, хворого на дислексію¹, що отримав змогу писати, після того як вона придбала комп'ютер; а Донні принесла шампанське і повітряні кульки, які прикріпила до бильця його ліжка в ногах; розкажіть мені, як там справи, попросив він, прокидаючись після недовгого сну і побачивши біля ліжка радісно усміхнених Кет і Донні; розкажіть якусь історію, сумно промовив він, розповідала Донні, яка не знайшлася, що йому сказати; ти сам — наша історія, сказала Кет. А Ксав'є приніс гватемальську статую святого Себастьяна зі зверненими вгору очима і відкритим ротом, вирізьблену з дерева у вісімнадцятому сторіччі, і коли Таня запитала, що це таке, чи не данина еротиці минулого, Ксав'є відповів: там, де я народився, Себастьяна шанують як заступника від чуми. А чому символізують стріли? Так, стріли. Всі пам'ятають, що тіло прекрасного юнака, прив'язаного до дерева, було пронизане стрілами (мені завжди здавалося, що він їх не помічає, докинула Таня), але всі забувають, що ця історія має своє продовження, вів далі Ксав'є, що коли жінки-християнки прийшли поховати мученика, то виявили, що він іще живий, і виходили його. І він сказав, якщо вірити Стівену, а я і не знав, що святий Себастьян не помер. Безперечно, сказала по телефону Кет Стівену, вмирання заворює. Мені соромно, та я нічого не можу вдіяти. Ми вчимося помирати, сказала Хільда, я не готова до такого навчання, заперечила Ейлін; а Льюїс, який приходив сюди просто з іншої лікарні, тієї,

¹ Дислексія (мед.) — порушення функцій мозку, при якому людина не здатна навчитись читати і писати.

де Макса ще й досі тримали в реанімації, зустрів Таню, що виходила з ліфта на десятому поверсі, і коли вони разом ішли сяючим коридором повз розчинені двері, відвертаючи погляд від інших хворих, що потопали в своїх ліжках із трубками у носі, огорнені блакитним світлом телевізійних екранів, Таня сказала Льюїсу, є одна річ, про яку мені нестерпно думати, — це те, що хтось помирає з увімкненим телевізором.

Він став напрочуд байдужим до всього, сказала Еллен, ось що мене замучує, хоча з ним і легше спілкуватися, коли він такий. Іноді він бурчав. Мені набридло, що кожного ранку вони приходять сюди і беруть у мене кров, навіщо їм стільки моєї крові, що вони з нею роблять, якимось обурювався він; але куди поділася тепер його злість, дивувався Ян. Та переважно з ним і тоді було приємно проводити час, він завжди цікавився, як у тебе справи, як ти почувашся. Зараз він такий милий, сказала Ейлін. Такий добрий, додала Таня. (Милий, милий, застогнав Паоло.) Спершу він сильно нездужав, але пішов на поправку, згідно з останніми відомостями Стівена, вже можна не переживати, що цього разу він не видряпається, і лікарка казала, що як усе буде гаразд, то днів через десять його выпишуть, а його матір нарешті переконали повернутися до Міссісіпі, і Квентін уже готував квартиру до його повернення. А він і досі вів свій щоденник, нікому його не показуючи, але одного разу Таня, яка приїхала першою якимось зимовим ранком, коли він ще спав, зазирнула туди і вжахнулася, за словами Грега, але не тим, що вона там прочитала, а тим, як різко змінився його почерк: на останніх сторінках він був схожий на якесь павутиння, майже нерозбірливий, і деякі рядки гуляли туди-сюди і розходились по сторінці. Мені спало на думку, сказала Урсула Квентіну, що вся різниця між оповіданням і малюнком або фотокарткою полягає в тому, що в оповіданні можна написати: «він і досі живий». А на малюнку або фотокартці ти не можеш показати це «досі». Тільки те, що він живий. Він і досі живий, сказав Стівен.
